

SPELEOLOGIJA ZA PLANINARSKE ŠKOLE

(s ispitnim pitanjima)

Priredio Vlado Božić

<p>Speleologija je skup djelatnosti kojima je cilj istraživanje prirodnog podzemlja – špilja, jama i kaverni. Naziv potječe od grčkih riječi «spelaion» - prirodna podzemna šupljina i «logos» - znanost. Sadrži fizičke i umne djelatnosti, tj. elemente športa i znanosti.</p>	<p style="text-align: center;">Šta je speleologija ?</p>
<p>Obilježja speleologije su:</p> <p>Podzemlje. To je prostor u kojem se odvija speleološka djelatnost, a karakterizira ga nedostatak prirodnog svjetla, (vječna tama), visoka vlaga (90-100%), stalna, relativno niska temperatura (u špiljama 8-12°C u jamama 1-8°C) i gotovo uvijek blato.</p> <p>Speleološke vještine. Za fizičko svladavanje svih podzemnih prostora – raznih prepreka, potrebna je posebna – speleološka oprema i vještina njezinoga korištenja. Oprema je slična alpinističkoj, ali ipak različita.</p> <p>Istraživanje. Cilj svakog speleološkog pothvata je istraživanje koje se sastoji od fizičkog svladavanja cijelog podzemnog prostora (čovjek mora proći tim prostorom) i dokumentiranja svega u podzemlju i neposrednoj okolini.</p> <p>Timski rad. Podzemni prostori mogu biti vrlo veliki i složeni pa ih mogu istraživati samo timovi školovanih speleologa s posebnom, speleološkom opremom.</p>	<p style="text-align: center;">Koja su obilježja speleologije ?</p>
<p>Posebnost kretanja podzemljem je u smjeru kretanja. Kada se odlazi u planine najprije se penje, tj smjer kretanja je prema gore, a onda u povratku prema dolje. U speleologiji je obrnuto. Speleolozi se najprije spuštaju u jame, pa ima je smjer kretanja prema dolje, a kada se vraćaju na površinu oni se penju, pa im je smjer kretanja prema gore.,</p>	<p style="text-align: center;">Koja je posebnost kretanja podzemljem ?</p>
<p>Speleološka oprema</p> <p>Osobna – za istraživanje špilja – šljem, zaštitno odijelo, čizme, rukavice i rasvjeta (karbidna i električna lampa), pribor za dokumentiranje (pisanje, mjerenje, crtanje, slikanje, uzimanje uzoraka), eventualno pribor za dulji boravak u podzemlju.</p> <ul style="list-style-type: none"> - za istraživanje jama treba još – pojas, sprave za spuštanje i penjanje, transportna vreća - za svladavanje vodenih prepreka – ronilačka oprema <p>Kolektivna – užad, karabineri, spitovi i fiksovi, pribor za bušenje rupa (spiter, bušilica), čamac</p>	<p style="text-align: center;">Od čega se sastoji osobna speleološka oprema, a od čega kolektivna oprema ?</p>

<p>Speleološki objekti su: Špilje – podzemni prostori koji se većim dijelom protežu horizontalno, mogu imati jamski ulaz Jame – vertikalni podzemni prostori koji se mogu protezati od površine ili iz špiljskih kanala Kaverne – podzemni prostori bez prirodnog ulaza, otkriveni tek ljudskom djelatnošću (kopanjem tunela) Špiljski ili jamski sustav - podzemlje s dva ili više ulaza S obzirom na hidrološku funkciju špilje i jame mogu biti: izvori i ponori, snježnice i ledenice, Ako je izvor pod morem zove se vrulja, ako u neku jamu voda ponire i opet izvire to je estavela.</p> <p>Najčešći oblici podzemnog prostora: ulazni otvor, hodnik, kanal, dvorana, polica, skok, suženje, meandar, sipar, vodeni tok, jezero, sifon, horizontala, vertikala.</p>	<p>Šta su špilje, šta su jame, a šta kaverne</p> <p>i koja im može biti hidrološka funkcija ?</p> <p>Koji su najpoznatiji oblici podzemlja ?</p>
<p>Sige su najljepši ukras špilja i jama. Nastaju otapanjem vapnenjačke stijene (vapnenca i dolomita) na površini i u pukotinama stijena te taloženjem i kristalizacijom minerala kalcijevog karbonata u podzemnom prostoru. Siga je pretopljeni vapnenac. Najčešći oblici siga su: Stalagmiti – rastu odozdo prema gore Stalaktiti – rastu odozgo prema dolje Stupovi – nastaju spajanjem stalagmita i stalaktita Saljevi – su sigaste prevlake na kosim stijenama Kamenice – su sigaste barijere (brane) jezeraca, mogu bit i vrlo visoke Zavjese – su stalaktiti u obliku zavjesa Špageti ili makaroni – tanki i dugi stalaktiti</p>	<p>Šta su sige i koje oblike stvaraju ?</p>
<p>Rezultat speleološkog istraživanja Uspješno obavljeno speleološko istraživanje mora biti odgovarajuće dokumentirano, a to znači da mora sadržavati: dotadašnja saznanja o špilji ili jama (povijest), točan položaj, opis okolice i opis špilje ili jame, nacrt, fotografije ili film, rezultate geoloških, hidrogeoloških, arheoloških i paleontoloških istraživanja, zatim meteoroloških i bioloških opažanja., kao i drugih zanimljivosti ili posebnosti.</p>	<p>Šta je rezultat speleoloških istraživanja ?</p>
<p>Značajnije špilje i jame u Hrvatskoj po dimenzijama: Najdulje špilje (sustavi): - Špiljski sustav Kita Gaćešina – Draženova puhaljka, Crnopac (tlocrtna duljina 17.128 m, stvarna duljina 23.155 m) - Špiljski sustav Đula – Medvedica, Ogulin (tlocrtna duljina 16.396 m) - Špiljski sustav Panjkov ponor – Varičakova špilja, Rakovica (tlocrtna duljina 13.218 m) Najdublje jame (sustavi): - Jamski sustav Lukina jama – Trojama, Sjeverni Velebit (-1421 m) - Slovačka jama, Sjeverni Velebit (-1320 m)</p>	<p>Koje su najdulje špilje ili sustavi a koje najdublje jame ili sustavi u Hrvatskoj,</p>

<p>- Jamski sustav Velebita – Dva javora, Sjeverni Velebit (1026 m)</p> <p>U svijetu: Najdulji špiljski sustav: Mamutske špilje, SAD (preko 620 km) Najdublja jama: Jama Voronja, Kavkaz, Abhazija (-2191 m)</p>	<p>a koje u svijetu ?</p>
<p>Građanstvu, ljudima bez speleološke opreme, u Hrvatskoj je dostupno tridesetak prirodnih i umjetno stvorenih podzemnih prostora.</p> <p>Turistički uređeno podzemlje: Špilja Veternica kraj Zagreba, rudnik Zrinski na Sljemenu, Grgosove špilje kraj Samobora, rudnik Sv. Barbara kraj Samobora, špilja Vrlovka kraj Ozlja, špilja Lokvarka kraj Lokava, špilja Vrelo kraj Fužina, jama Baredine kraj Poreča, Modra špilja na otoku Biševu, Zmajeva špilja na otoku Braču, tunelsko sklonište Bunker i špilja Manita peć u kanjonu Velike Paklenice, itd.</p> <p>U inozemstvu (bližem okruženju): Postojnska špilja i Škocjanske jame u Sloveniji, špilja Grotta Gigante u Italiji, špilja Svijet ledenih divova u Austriji, špilja Baradla u Mađarskoj, Rajkova špilja u Srbiji, špilja Lascaux u Francuskoj, itd.</p>	<p>Koje su špilje dostupne građanstvu u Hrvatskoj,</p> <p>a koje u inozemstvu ?</p>
<p>U Hrvatskoj speleološke udruge imaju više naziva: speleološki odsjek (SO) planinarskog društva, speleološki klub (SK), speleološko društvo (SD), speleološka udruga (SU). Svaka od tih udruga može biti udružena u Komisiju za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza (KS HPS), u Hrvatski speleološki savez (HSS), Zagrebački speleološki savez (ZSS) i Istarski speleološki savez (ISS). U KS HPS udruženi su svi SO-i ali i druge udruge. Ima udruga koje nisu udružene ni u koji savez, npr Hrvatsko biospeleološko društvo (HBSD). Postoji i Međunarodni speleološki savez i Europski speleološki savez u kojima Hrvatsku zastupa HSS. Suradnja postoji među svim članovima navedenih udruga.</p>	<p>Kako su organizirane speleološke udruge u Hrvatskoj ?</p>
<p>Speleolog može postati svaki član neke speleološke udruge. Učlanjenjem u speleološku udrugu postaje se speleološki suradnik. Pohađanjem speleološke škole i polaganjem ispita stječe se naziv speleološki pripravnik. Aktivnim djelovanjem u speleološkoj udruzi najmanje dvije godine i polaganjem ispita stječe se naziv speleolog, a daljim djelovanjem u udruzi, te pisanjem i obranom (ispitom) instruktorske radnje postaje se speleološki instruktor.</p> <p>Sustavno školovanje speleološkog kadra provodi se u Hrvatskoj od 1957. godine. Pred ispitnom komisijom KS HPS do sada je položilo ispit i steklo naziv speleolog 210 članova, a naziv instruktor 60 članova.</p>	<p>Kako se može postati speleolog ?</p>
<p>Alan Čaplar, 2012: Planinarski udžbenik, Speleologija, Hrvatski planinarski savez, str. 40-46, Zagreb Vlado Božić, 2009: Vodič po pristupačnim špiljama i jamama u Hrvatskoj, Ekološki glasnik, str. 1-300, Zagreb</p>	<p>Preporučena literatura</p>

